

**MINISTERIUM FÜR BILDUNG UND WISSENSCHAFT DER
UKRAINE
NATIONALE BOHDAN-CHMELNYTZKYI-UNIVERSITÄT
TSCHERKASY**

Lehrwissenschaftliches Institut für Fremdsprachen

Lehrstuhl für Deutsche Philologie

014 Deutsche Sprache und Literatur

Lehrstuhlleiterin

Ovsienko L. O.

Dr. sc. philol.

_____
(Datum, Unterschrift)

QUALIFIKATIONSARBEIT

Master-Abschluss

**PROBLEMSITUATIONEN ALS MITTEL ZUR ENTWICKLUNG
FREMDSPRACHLICHER KOMMUNIKATIVER KOMPETENZ VON
SCHÜLERN IM DEUTSCHUNTERRICHT**

Studentin der Gruppe 74, Diachenko, Nataliia Yuriivna _____

(Unterschrift)

**Wissenschaftliche Betreuerin, Lehrstuhlleiterin, Dr. sc. philol., Ovsienko, Lessia
Oleksandrivna** _____

(Unterschrift)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Навчально-науковий інститут іноземних мов

Кафедра німецької мови

Спеціальність 014 Середня освіта

Німецька мова і література

До захисту
допускаю завідувач
кафедри, кандидат
філол. наук, доц.
Овсієнко Л. О.

(дата, підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітнього ступеня "магістр"

**ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ
НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ**

Студентка групи 74, Дяченко Наталія Юріївна _____
(підпис)

Науковий керівник канд. філол. наук, доц. Овсієнко Леся Олександрівна
_____
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ	9
1.1 Поняття "проблемна ситуація"	9
1.2 Види, типи й функції проблемних ситуацій.....	12
1.3 Способи залучення проблемних ситуацій у навчальний процес	14
1.4 Методологія використання проблемного навчання	16
Висновки до розділу 1	21
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС СУЧАСНОЇ ШКОЛИ.....	22
2.1 Проблемні ситуації як засіб вивчення німецької мови	22
2.2 Сильні й слабкі сторони проблемного навчання на уроках німецької мови в сучасній українській школі	28
2.3 Способи створення проблемних ситуацій для учнів.....	32
Висновки до розділу 2	35
РОЗДІЛ 3 ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ В ОНЛАЙН- НАВЧАННІ.....	37
3.1 Проблемні завдання й ситуацій на дистанційних уроках німецької мови в старшій школі	37
3.2 Доцільність застосування проблемного навчання в онлайн-форматі	39
3.3 Онлайн-застосунки на заняті іноземної мови	42
Висновки до розділу 3	46
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ	57
ДОДАТОК А.....	58
ДОДАТОК Б	60
ДОДАТОК В.....	61
ДОДАТОК Г	62

ВСТУП

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню проблемних ситуацій як засобу розвитку іншомовної комунікативної компетенції на уроках німецької мови в учнів старшої школи.

Зважаючи на стрімкий розвиток людства в усіх сферах нашого життя, зокрема і викладанні іноземних мов, все більш популярними стають сучасні методики й технології викладання мов. Однією з таких методик є – проблемне навчання. Відомо, що цей підхід до викладання позиціонується як один із напрямів нетрадиційного навчання, що зробив значний вплив на сучасну шкільну освіту. Доволі популярною вона стає зараз, в умовах дистанційного навчання. Вчителі все охочіше застосовують таку методику на практиці.

Дослідженням специфіки методики проблемного навчання займалося чимало видатних українських та зарубіжних дослідників, зокрема такі як: А. Алексюк, Р. Безлюдний, Дж. Браунер, М. Бучко, Н. Жолобова, С. Жуйков, К. Залевська, Т. Кудрявцев, Ч. Куписевич, А. Матюшкін, Г. Мауер, М. Махмутов, В. Оконь, В. Павленко, Г. Ромашкіна та інші.

Актуальність дослідження пов'язана із загальним зацікавленням сучасної педагогіки щодо застосування методики проблемного навчання, як одного із засобів кращого засвоєння знань на уроках німецької мови, а також у потребі глибшого аналізу особливостей проблемних ситуацій і завдань.

Мета дослідження полягає в аналізі введення проблемних ситуацій в освітній процес на занятті німецької мови для учнів старшої школи. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- визначити особливості проблемного навчання;
- описати основні типи проблемних ситуацій;
- виділити різновиди проблемних ситуацій на уроках німецької мови;
- обґрунтувати основні методи й підходи для вивчення проблемних ситуацій та проблемного навчання;

- проаналізувати особливості застосування проблемних ситуацій на онлайн- і офлайн-заняттях німецької мови.

Об'єктом нашого дослідження виступають проблемні ситуації на уроках німецької мови старшої школи.

Предметом дослідження є особливості використання методики проблемного навчання на уроках німецької мови.

Матеріалом дослідження слугували 164 приклади проблемних ситуацій та завдань на уроках німецької мови в класах старшої школи, виокремлених шляхом суцільної вибірки із соціальних мереж, онлайн-порталів сучасних україномовних й німецькомовних сайтів для вчителів й онлайн-посібників для педагогів, а також власні приклади, які розроблялися у процесі підготовки до занять під час проходження педагогічної практики в школі.

Методи дослідження. Дослідження вимагало комплексного застосування загальнонаукових й лінгвістичних методів: *методу індукції й дедукції* – для опрацювання всіх джерел теоретичного й фактичного матеріалу; *методу наукового аналізу* – для детальнішого дослідження особливостей проблемного навчання; *методика суцільної вибірки* – для відбору матеріалу наукової розвідки; *описового методу* – для залучення й детальнішого вивчення наукових теорій; *аналізу за безпосередніми складниками* – для ґрунтовнішого дослідження ситуацій і завдань, що містять елементи проблемного навчання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в роботі визначено та зібрано основні поняття й відомості про проблемне навчання, а також більш глибоко досліджені особливості проблемних ситуацій та завдань, зокрема їх використання в дистанційному й очному навчанні.

Теоретичне значення полягає в подальшій розробці питань, пов'язаних із проблемним навчанням. Отримані результати дослідження можуть бути використані для подальшого розгляду проблемних завдань й ситуацій в педагогіці.

Практичне значення дослідження може бути застосовано у науково-дослідній роботі з метою використання проблемного навчання на уроках іноземної мови, а також для написання наукових праць у галузі педагогіки, зокрема створення тематичних лекцій, курсів семінарів.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження були предметом обговорення на XXIV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених: Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених (Черкаси 2022), на ХСІХ Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції: Проблеми та перспективи розвитку української науки (Чернівці 2022).

Публікації. Основні положення й результати кваліфікаційної роботи викладено в 2 публікаціях авторки.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, списку джерел фактичної інформації та додатків. Загальний обсяг роботи – 62 сторінок (обсяг основного тексту – 49 сторінок). Список використаних джерел має 75 найменувань.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено мету й конкретні завдання дослідження, описано об'єкт та предмет дослідження, схарактеризовано матеріал і застосовані методи дослідження, розкрито новизну одержаних результатів, їхнє теоретичне й практичне значення, наведено дані стосовно апробації та публікації, зазначено структуру й обсяг роботи.

У **першому** розділі "Теоретичні засади проблемного навчання як засобу розвитку іншомовної комунікативної компетенції в учнів старшої школи" розглядаються терміни "проблемне навчання" й "проблемна ситуація" і їх трактування в межах сучасної педагогіки та методики навчання; розглянуто види, типи й функції проблемних вправ та їх особливості.

У **другому** розділі "Практичне впровадження проблемних ситуацій в освітній процес сучасної школи" розглядаються проблемні завдання в навчальному процесі, їх залучення й способи створення.

Третій розділ "Використання проблемних ситуацій в онлайн-навчанні" присвячено розгляду проблемних ситуацій у форматі дистанційного навчання, доцільності й специфіки їх використання, труднощам, які можуть виникати в ході онлайн-навчання, а також детальніше розкрито роль Інтернет-застосунків для вивчення німецької мови, що проілюстровано прикладами.

У **загальних висновках** наведено основні теоретичні та практичні результати проведеного дослідження на окреслено перспективу подальших наукових досліджень.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

1.1 Поняття "проблемна ситуація".

Сьогодні суспільство та світ загалом потребують освічених фахівців, сміливих, відповідальних, мислячих критично та розважливо. Зрозуміло, що зазвичай, місцем зародження цих навичок постає школа. Саме в школі починають зароджуватись так звані "soft skills" нашої молоді. Наразі, вчителі докладають чимало зусиль аби всебічно розвивати наших школярів, застосовуючи на уроках різні техніки й методики для створення ефективних й сучасних уроків. Потрібно розуміти, що з сучасним вчителем заняття стають цікавішими, тому саме зараз вчителі сучасної української школи насичують свої уроки "цікавинками" для дітлахів, однією з таких "родзинок" уроку є створення проблемної ситуації у процесі навчання [2].

Відомо, що сьогодні вчителі іноземних мов застосовують різноманітні методики викладання задля досягнення мети, а саме: задля створення такого заняття, після якого в учня з'являться певні навички, знання й бажання для самостійного вираження своїх думок у певних ситуаціях, а також здатність самостійно будувати комунікацію іноземною мовою, у нашому випадку німецькою. Варто згадати про те, що однією із таких методик є проблемне навчання й створення проблемних ситуацій на уроці [3].

Як зазначають дослідники, від того як засвоюється матеріал, залежить подальша успішність учня у вивченні предмету. Важливим завданням для вчителя залишається створення цікавого, захоплюючого матеріалу з елементами гри й застосуванням сучасних технологій. Як зазначають дослідники, проблемне навчання, наразі, посідає одну з перших сходинок

серед методик, які допомагають всебічно розвинути можливості учнів, навчити й повірити в свої сили [36, с. 76].

Зрозуміло, що поняття "проблемна ситуація" в педагогіці досить поширене й має свою історію. Варто зауважити, що питаннями пошуку відповіді, які викликають складність, згадуються ще за доби античності, часів Сократа. Проте, саме з другої половини 60-х років проблемне навчання набирає обертів у дослідженнях. Все більше і більше науковців починають свої дослідження в цьому напрямку. Одним із найвідоміших дослідників у цій сфері прийнято вважати американця Дж. Браунера. Варто зазначити і про те, що він зробив значущий вклад в історію розвитку теорії проблемного навчання. Доречно згадати, що в основі його теорії йдеться про структурування навчального матеріалу та про роль мислення на рівні інтуїції в процесі навчання. Такий підхід до навчання вирізнявся з поміж інших й привертав увагу багатьох дослідників тоді і зараз [37].

Також, не менш важливим в історії становлення проблемного навчання прийнято вважати ім'я Дж. Дьюї – американського педагога й філософа, який зробив суттєвий вклад у популяризацію проблемного методу. Проблемне навчання практикувалося в його експериментальній школі, яка була зовсім не схожою на звичайні школи, ще в 20-х роках ХХ століття. Починаючи з того часу, метод проблемного навчання почав ставати все популярнішим [16].

Досліджуючи джерела на тему вивчення проблемного навчання та проблемних ситуацій зустрічається чимало трактувань, думок і тверджень. Зважаючи на багаточисельні визначення і погляди науковців щодо запровадження проблемних ситуацій на уроках іноземної мови, досить складно знайти правильне визначення. Збираючи історичні факти, аналізуючи процес виникнення й розвитку проблемного методу, дослідники висувають різні типи трактувань такого методу, але суть визначень несе спільну мету [23].

Варто зауважити, що завдяки дослідженням маємо декілька трактувань проблемної ситуації, найпоширеніша з них: *"проблемна ситуація – це*

співвідношення обставин і умов, у яких розгортається діяльність людини або групи, що містить розбіжності і не має однозначного вирішення" [30, с. 70].

Дослідниця Т. Ю. Кулецька також висунула свою думку, яку ми розділяємо, щодо цього питання. Вона вважала, що проблемне навчання є одним із видів розвиваючої педагогіки, основним завданням якої є створення ситуацій різного рівня складності, вирішуючи які, учні зможуть отримувати нові знання й досвід, який вони зможуть використовувати в повсякденному житті [28].

Проте, з роками, кожен науковець додає щось нове до цього визначення, посиляючись на власні дослідження. Наприклад, науковець Л. С. Виготський стверджував про те, що при максимальній активації своїх можливостей учень може справитись із проблемною ситуацією, вмикаючи при цьому креативне мислення. Варто згадати дослідника М. І. Махмутова, який трактував проблемну ситуацію, як інтелектуальне ускладнення людини, при якому вона не здатна пояснити щось як раніше і вимушена шукати нові способи пояснення [30].

Як стверджує дослідниця М. О. Холодна, думку якої ми поділяємо, саме утворення і розвиток творчого мислення є ціллю проблемного навчання. За словами дослідниці та спираючись на дослідження сучасної педагогіки, варто зазначити, що мотивацією для виникнення творчих ідей часто слугує недостатня кількість знань в учнів. Таким чином, учні самі прагнуть дізнатися відповідь, шукають шляхи рішення й самі прагнуть до нових знань [51].

Ми поділяємо думку дослідниці І. Дьоміної про те, що завдяки методу проблемного навчання можна використовувати нелегкі життєві ситуації, як засіб створення проблемних вправ. Особливо цікавим є те, що такий вид навчання буде стимулювати застосування критичного мислення у школярів й допомагатиме учням шукати правильні шляхи вирішення ситуацій за обмежений час. У результаті, діти отримуватимуть реальний досвід та знання, як можна вирішити ту чи іншу ситуацію в реальному житті. Важливим є й те, що завдяки такому тренуванню на заняттях, в учнів зникне страх у

майбутньому перед важкою ситуацією, вони зможуть спокійно все обмірковувати й швидко шукати шляхи вирішення. Варто зазначити, що проблемний метод вважається ефективним і досить цікавим, адже учні полюбляють вирішувати цікаві завдання, які пов'язані з життям [17].

Зважаючи на всі вище зазначені думки та твердження, можемо дійти висновку, що проблема навчання має довгу й цікаву історію. Важливим є те, що саме дефіцит знань в учнів, завдяки якому і виникає проблемна ситуація, призводить до ввімкнення інтуїції та творчого мислення, пошуку відповіді. Завдяки такій послідовності процесів, можемо говорити про ґрунтовніше засвоєння матеріалу уроку учнями та подальше використання цих знань у життєвих ситуаціях.

1.2 Види, типи й функції проблемних ситуацій

Залучення проблемних ситуацій у шкільну програму й навчальні заклади загалом пройшло певні етапи свого становлення й розвитку. Історія проблемного навчання сягає часів до нашої ери. Вже тоді, навчаючи учнів, учителі активно використовували такий вид активності на своїх заняттях й отримували хороші результати своєї роботи.

Доцільно було б згадати про причини, які сприяли виникненню проблемних ситуацій у шкільній програмі. Посилаючись на слушну думку дослідниці Н. Є. Дмітренко, ми маємо звернути увагу на те, що причинами які передували розвитку проблемного навчання були:

- пониження слабких учнів й похвала сильних;
- відсутність роботи в парах, у групах;
- дефіцит комунікації на заняттях [16].

Важливо, що еволюція проблемного навчання теж має свої особливості. На кожному новому етапі вже була певна база, за якою дослідники мали змогу знаходити відмінності й особливості таких ситуацій на різних дисциплінах та в різних життєвих й навчальних ситуаціях. Варто зауважити, що кожний етап

мав свої імена дослідників та певні тези, які закарбовувалися за цим етапом та надавали змогу у майбутньому його ідентифікувати [29].

Як зазначає дослідниця В. В. Павленко, проблемна ситуація виходить із проблемного навчання. Зважаючи на думку дослідниці, було б доцільно також згадати про проблемне навчання та важливість його функцій, таких як:

- розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів;
- формування всебічно розвиненої особистості;
- засвоєння учнями системи знань і способів розумово-практичної діяльності [35].

Ми поділяємо думку дослідниці, адже всі перераховані аспекти сприяють кращому розвитку учня й здатності до самостійного вирішення завдань у майбутньому.

Було б доречно згадати, що дослідник М. І. Махмутов наводить такі, дещо інші, функції проблемного навчання:

- 1) функція виховання навичок творчого засвоєння знань (застосування окремих логічних прийомів і способів творчої діяльності);
- 2) функція виховання навичок творчого застосування знань (застосування засвоєних знань у новій ситуації) й уміння вирішувати навчальні проблеми;
- 3) функція формування і накопичення досвіду творчої діяльності (оволодіння методами наукового дослідження і творчого відображення дійсності);
- 4) функція формування мотивів навчання, соціальних, етичних і пізнавальних потреб [30].

Зрозуміло, що в кожного дослідника власний погляд на це питання, але всі ці судження мають, як дещо спільне, так і відмінне, проте всі вони мають однакову суть.

Також, було б доречним зауважити про методи проблемного навчання. Мовознавці, пропонують нам різні класифікації методів, відповідно до мети

навчання. Найпопулярнішими серед них є ті, які класифікуються за способом вирішення проблемних ситуацій на заняттях. До них відносять:

- проблемний виклад;
- спільне навчання;
- дослідження й творче навчання [24].

Постає питання про те, які завдання можна вирішити з допомогою проблемних ситуацій на уроках німецької мови в школі. Насамперед, за допомогою проблемного навчання ми зможемо визначити рівень знань й потенціал кожного учня; навчимо дітей не шукати відповіді в підручнику, а самому дійти до неї; навчимо дітей взаємній повазі один до одного; спростимо роль вчителя до друга-радника; викличемо інтерес до пізнання чогось нового [1, с. 84].

Зважаючи на всі вище згадані види, типи, функції й методи вирішення проблемних ситуацій на уроках, було б доречно зауважити про те, що в сучасному освітньому процесі перед викладачами постає низка завдань, які мають виконуватися на уроці. Найважливішим, на заняттях німецької мови залишається розвиток комунікативних здібностей, що включає в себе здатність вчителя розвивати їх на уроці за допомогою сучасних методів викладання, які б сприяли розвитку мовленнєвої діяльності, повторенню граматичного й лексичного матеріалу, зануренню в культуру народу й подоланню мовного бар'єру. Всі ці завдання можна гармонічно об'єднувати в проблемні тематичні ситуації, які влучно вписуються в будь-який тип уроку, онлайн чи офлайн [19].

Отже, вчителям було б корисно звертати увагу на всі ці тези й пам'ятати про те, що на кожному занятті потрібно якомога більше залучати учнів до самостійної й креативної роботи, а також допомагати їм долати страхи, за допомогою різних типів вправ й прямого контакту з кожним учнем.

1.3 Способи залучення проблемних ситуацій у навчальний процес

Проблемні ситуації на уроках німецької мови мають велику цінність, адже вони потай формують особистість учня, за допомогою розгляду ситуацій із різних сфер життя й включаючи в себе відомості, факти з інших шкільних предметів. Тож, нашим завданням постає створення інтегрованих уроків для учнів – саме таких уроків, які впливають на всебічний розвиток дитини, готують її до різного типу спілкування з іншими людьми й з іншомовними культурами світу, розвивають її інтуїцію й фантазію, пробуджують інтерес й мотивацію до вивчення нових слів іноземною мовою, заглиблюють у культуру інших народів [25].

На думку, дослідниці Ю. Будас розподіл проблемних ситуацій може виглядати таким чином: *об'єктивні* – ті ситуації, які встановлюються вчителем й *суб'єктивні* – психологічний стан учня під час вирішення проблемної ситуації. Доцільність використання того чи іншого типу проблемної ситуації, залежить від формату й типу уроку [58].

Відомі дослідники виділяють чотири взаємопов'язаних функцій проблемного завдання:

- стимулююча
- організуюча
- навчальна
- контролююча [52, с. 112-115].

На базі спостережень дослідників, ми можемо говорити про те, що вони обґрунтовують проблемну ситуацію як таку, що збуджує мовну діяльність, збільшує її, урізноманітнює форми висловлювання й сприяє якіснішому формуванню умінь і навичок. Крім того, наголошують, що сприяє трансформації проблемної ситуації в проблему, сприяє розуміння учнями поставленої проблеми [52, с. 122].

Цікаво й те, що проблемне навчання, так би мовити, руйнує звичну нам, пасивну й односторонню, систему навчання в школі і спонукає нас до активного пошуку відповіді на проблемну ситуацію разом із учнями. Більше

того, проблемний метод підштовхує нас до ввімкнення креативного пошуку відповіді.

Окрім того, проблемне навчання, а отже й проблемні завдання, як засоби розвитку критичного мислення в навчально-виховному процесі, потребують більшої уваги. Цей аспект потребує більш глибокого розуміння феномену критичного мислення й визначення причин його формування, які прямо пов'язані з концепцією проблемного навчання [10].

Слід зазначити, що при створенні проблемних завдань, варто зважати на певні правила:

- 1) Учням варто пропонувати такі проблемні завдання, при розв'язанні яких учень навчатиметься того, чого раніше не робив.
- 2) Завдання має відповідати рівню інтелектуальному розвитку учня.
- 3) Проблемна ситуація має стосуватися теми, яка вивчається [6].

Варто згадати й про те, що сучасні учні можуть мотивуватися й за допомогою різних застосунків. До прикладу, чимало підлітків хочуть вивчати іноземну мову, аби розуміти фільм чи серіал в оригіналі, який обговорюють друзі, або ж улюбленого блогера в YouTube. Слід зазначити, що про ці моменти теж варто пам'ятати й урахувувати, що учням набагато цікавіше все те, що пов'язане з новітніми технологіями й трендами.

Тож, за для успішної реалізації методики проблемного навчання в навчанні німецької мови в старших класах, варто пам'ятати про вподобання учнів й про відповідність тем завдань до їх віку.

1.4 Методологія використання проблемного навчання

У сучасному світі все актуальнішим стає такий тип навчання, який може сприяти інтелектуальному й моральному розвитку учня, який має змогу активізувати потенціал учня, розкрити його й звичайно, який будує критичне мислення. Саме такими типами вважають комунікативний та індивідуальний підходи в навчанні німецької мови.

Ключовим завданням для нас, вчителів, є нелегке завдання – розвивати комунікативні здібності учнів на уроках. Для вирішення цього завдання варто засвоїти сучасні методи викладання, які об'єднують у собі чотири види мовленнєвої діяльності, а також створити абсолютно нові матеріали, за допомогою яких ми можемо навчити дітей іноземної мови. Зрозуміло, що в наш час для цього існує безліч ресурсів [9].

Ми розділяємо думку дослідниці А. Петрової, що сутність методів проблемного навчання полягає саме в процесі аналізу проблемної ситуації, коли й виникає зацікавлення в учнів, що змушує їх пропонувати й перевіряти шляхи розв'язання [38].

Вивчення іноземних мов полягає в комунікації, розвитку комунікативних здібностей та інтуїції. Відомо, що робота з будь-якою іноземною мовою, зокрема німецькою, завжди потребуватиме певних умінь, зокрема таких, як: аналіз інформації; фільтрування інформації, яку ми отримуємо; вміння коментування й аргументування інформації [13].

Ми маємо пам'ятати про те, що створення проблемного завдання є однією із найголовніших засад при розробці уроку, тому вкрай важливо володіти різними методами проблемно-розвиваючого навчання й влучно їх використовувати.

Маємо зауважити, що дослідниця О. Пометун [39] визначила такі методи проблемного навчання при вивченні іноземної мови, в нашому випадку німецької:

- 1) *Метод "круглого столу"*. Цей метод полягає в колективній роботі й вважається одним з найефективніших методів навчання іноземної мови. Завдання полягає в спільній дискусії й пошуку відповіді. Цей метод є досить популярним, адже кожен учень має можливість висловити свою думку й усі є залученими в роботу.
- 2) *Метод навчально-тематичної дискусії*. Такий метод полягає в динамічній дискусії, він складається з трьох етапів: зав'язка, колективна дискусія й підбиття підсумків. Для застосування такого

методу, подають тему дискусії у вигляді інтелектуальної задачі. Ми маємо враховувати той факт, що завдання має відповідати віку й інтересу учням. Не менш важливим є й те, що в результаті учні мають знайти один шлях вирішення проблеми за певний проміжок часу.

- 3) "*Case study*". Метод родом з Гарвардського університету, США. Його суть полягає в тому, що учні вирішують конкретні навчальні завдання. Вони отримують конкретну ситуацію, а далі вони обговорюють цю ситуацію, знаходять шляхи рішення цієї проблеми й презентують свої думки перед класом [39].

Дослідник М. Край відстоює думку стосовно того, що метод "*case study*", останній метод про який ми говорили, вважається інтерактивним методом, оскільки використовуючи цей метод на уроці, можна створити комфортні умови для навчання, за яких учні відчують себе впевнено. Це допомагає нам зробити навчальний процес ефективнішим й продуктивнішим [59].

Важливими методами для розвитку іншомовної комунікації є:

- 1) *Метод евристичної бесіди*. Такий метод характеризується взаємодією вчителя й учнів. Вчитель у форматі дискусії або бесіди пояснює новий матеріал, поєднуючи подачу матеріалу з постановкою проблемних завдань, цим самим спонукаючи учнів до самостійного пошуку відповідей на завдання й стимулює творчу активність школярів.
- 2) *Діалогічний метод*. Вчитель у форматі бесіди викладає матеріал, вказуючи на різні протилежності й відмінності в певних сферах, фактах, явищах. Таким чином, вчитель підводить учнів до висунення різних припущень щодо певного питання.
- 3) *Дослідницький метод*. Вчитель разом із учнями створює проблемну ситуацію, стимулює учнів до вирішення цієї ситуації, організовуючи самостійну творчу роботу.

- 4) *Показовий метод* (показове викладання, тобто створення суперечності між раніше вивченим матеріалом й новими фактами, з метою пояснення учням нових шляхів дослідження цієї проблеми).
- 5) *Програмований метод* (вчителем пропонуються програмовані вправи й завдання).
- 6) *Метод монологічної і діалогічної бесіди* (бесіда з партнером або з самим собою).
- 7) *Метод проєктів* (даний метод може об'єднувати у собі всі інші методи).
- 8) *Метод інверсії* (спрямований на пошук рішень розв'язання проблемно-творчих завдань).
- 9) *Інтерактивні методи* (учні працюють в парах, групах та ін.) [24].

Проаналізувавши всі вищезгадані нами методи, можна говорити про те, що методи проблемного навчання сприяють ефективному розвитку різних видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння). Вони допомагають формувати й розвивати творчі й соціальні навички, навчають учнів швидкому реагуванню в різних спонтанних й стресових ситуаціях, швидко обдумувати іншомовну інформацію й реагувати на неї.

Завданням сучасної лінгводидактики постає наближення умов освітнього процесу до комунікації в умовах реального життя. Адже, в реальному житті ми не рідко зустрічаємося з проблемними ситуаціями, кожна з яких має свій рівень проблемності, і часто не знаємо як в них діяти [18].

Проте, в сучасній педагогіці виділяють три рівні проблемних завдань:

- 1) Лінгвістичний;
- 2) Комунікативний;
- 3) Духовно-пізнавальний [22].

Й маємо три рівні розгляду цих проблем:

- 1) Рівень аспектів мови;
- 2) Рівень видів мовленнєвої діяльності;

3) Рівні проблемності [22].

Посилаючись на праці дослідниці Н. Дмитренко, думку якої ми розділяємо, варто згадати про те, що проблемні ситуації застосовуються для засвоєння лексичного, фонетичного й граматичного матеріалу. Думка дослідниці зосереджена на тому, що під час порівняння рідної й іноземної мови, яка вивчається, поняття можуть мати однакове, схоже або протилежне значення. Якщо говорити про комунікативний рівень, цей рівень має комунікативні проблеми такі як: письмо, читання, говоріння, аудіювання, переклад [15].

Слід також звертати увагу на те, якого типу ситуацію ми хочемо створити. Якщо на уроці ми хочемо розв'язати ситуацію, яка гіпотетично може відбутися у нашому житті, то слід будувати завдання на основі комунікативно-пізнавальних образів, якщо ми хочемо навчити учнів вирішувати завдання з їх внутрішнім світом – варто створювати духовно-пізнавальні ситуації [там само].

Тому варто наголосити на тому, що функція проблемного навчання на уроках німецької мови є різною. Зважаючи на всі опрацьовані нами матеріали, ми можемо зазначити, що проблемне навчання на уроках німецької мови в старших класах носить практичне значення у створенні особистості учня, адже на уроках німецької мови учні обговорюють різні проблеми, які пов'язані з повсякденним життям, тим самим створюючи атмосферу невимушеного спілкування, в якій учні можуть необмежено й вільно висловлювати свої думки. Крім того, за допомогою проблемних ситуацій учні навчаються самостійності у здобутті нових знань й у вирішенні проблем різного типу [41].

Отже, застосування методів проблемного навчання, під час проведення уроків німецької мови, сприяє підвищенню внутрішньої мотивації, стимулюванню до саморозвитку й вибудовуванню креативного й критичного мислення.

Висновки до розділу 1

1. Проблемне навчання своєю історією сягає часів до нашої ери, але метод проблемного навчання залишається актуальним і зараз. Проблемне навчання слугує одним із видів розвиваючої педагогіки, оскільки його основним завданням є створення проблемних ситуацій різної тематики, відповіді на які, учні змушені шукати самостійно, тим самим розширюючи свої знання й запам'ятовуючи матеріал мимоволі.

2. Проблемний метод є одним із найцікавіших методів навчання. Його використовують досить часто вчителі німецької мови.

3. Види, типи й функції, які мають проблемні завдання мають широкий спектр й вимагають обізнаності при створенні уроків. Педагоги мають бути добре ерудованими не тільки в межах своєї дисципліни.

4. Основним завданням педагогів – є вибір методу проблемного навчання. Кожен із методів має свої плюси і мінуси, ми можемо комбінувати методи проблемного навчання на уроках за для кращого результату. Вчителі мають зважати на знання своїх учнів, а також їх вподобання і можливості.

5. Застосування методів проблемного навчання, під час проведення уроків німецької мови, сприяє підвищенню внутрішньої мотивації, стимулюванню до саморозвитку й побудові креативного й критичного мислення.

6. Основним завданням уроку німецької мови в школі залишається розвиток комунікативних умінь і навичок учнів, здатність школярів до самостійної побудови діалогу чи листування з носіями німецької мови і культури.

Основні положення цього розділу висвітлено у публікації авторки [19].

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

2.1 Проблемні ситуації як засіб вивчення німецької мови

Говорячи про проблемні ситуації, доцільно було б згадати, власне, значення терміну "проблема". Під цим терміном ми маємо розуміти якесь складне питання, завдання чи становище, що потребує дій, спрямованих саме на пошук відповідей на таку проблемну ситуацію. Цікаво, що людською інтегральною властивістю мислення є вміння бачити проблеми, що розвиваються протягом тривалого часу в різних видах діяльності [45].

Ми маємо згадати про одну з головних проблем педагогіки – проблема пізнавальної активності. Цю проблему вважають актуальною завжди, не зважаючи на те, в якому столітті й за яких умов ми живемо. Дослідники в цій галузі звертають увагу на те, що навчальний процес має бути різностороннім, має містити нові, сучасні форми й прийоми роботи. Тобто, за допомогою уже відомих знань, педагоги мають відкривати такі невідомі грані в знаннях учнів, які до цього ніколи раніше не проявлялись, тим самим викликаючи почуття задоволення й радості від кращого розуміння теми чи вивчення чогось нового [44].

На думку М. М. Чепіля, думку якого ми поділяємо, пізнавальною активністю ми вважаємо дію емоційно-оцінного ставлення учня до навчання, подолання життєвих труднощів у процесі навчання. Варто згадати й про те, що пізнавальна активність характеризується бажанням до пошуку. Тобто, за допомогою пізнавальної активності в учня з'являється інтерес до самостійного пошуку відповідей на різні питання. Не менш важливим є й те, що пізнавальна активність пробуджує в учнів мотивацію, захоплення й радість від знайдених відповідей [52].

Спираючись на дослідження педагогів, варто зазначити про те, що соціальній, культурній і комунікативній освіті школярів, в умовах іншомовного навчального середовища, передує з'єднання цих трьох аспектів завдяки інтенсифікації навчальної діяльності учнів як індивідуально, так і в колективі. Якщо ми говоримо про іноземну мову, в нашому випадку німецьку мову, як навчальну дисципліну, отже ця інтеграція має мати вигляд такої іншомовної комунікації, при якій в учнів буде формуватися повна картина потреб, вимог, інтелектуальних здібностей до особистості в процесі вивчення іноземної мови [57].

При плануванні ефективного уроку із залученням проблемних ситуацій, педагоги мають пам'ятати про те, що активізація мовної й інтелектуальної діяльності учнів на уроках німецької мови відкриває для нас, педагогів, можливість створення різнобічної навчальної програми, яка може складатися з:

- комунікативно-пошукових завдань;
- пошуково-ігрових завдань на кмітливість школярів;
- лінгвістично-пошукових завдань [44].

Основним завданням комунікативно-пошукових завдань є формування в школярів розуміння мовних одиниць, що вивчаються, лексики, граматичних конструкції, ідіом і доцільність їх використання в певній комунікативній ситуації, а також уміння відповідного їх інтерпретування в усному чи письмовому сприйнятті. Цікаво, що все більш популярними стають вправи й завдання, які формують в учнів уміння діалогічного й монологічного мовлення й навчають їх поведінки в різних життєвих ситуаціях. До таких вправ, здебільшого в парах або в групах, прийнято відносити: опитування, ігри «Мікрофон», «Коло ідей», «Мозковий штурм» та інші [8].

Наприклад, завдання такого типу, можуть виглядати так:

<p>1. <i>Besprecht zu zweit, was ihr am nächsten Wochenende machen wollt (wo werdet ihr sein, was werdet ihr tun und mit wem).</i></p>	<p>2. <i>Stell die Situation vor!</i> <i>Ihr werdet euren Sommer in einem internationalen Camp in der Ukraine verbringen. Ihr müsst nur Deutsch sprechen und eure Aufgabe wird es sein, den Ausländern bei ihrer Unterbringung zu helfen. Der zwölfjährige Steve Anders ist neu in diesem Camp. Ihr müsst ihm helfen, in sein Zimmer zu kommen. Frag Steve nach seiner Person, um seine persönlichen Daten in die Gästeinformationskarte einzutragen [12].</i></p>
--	---

Варто зазначити, що основним завданням *пошуково-ігрових завдань* є розвиток і покращення в учнів таких якостей, як, наприклад, увага, пам'ять, мислення, спостереження й власне кмітливість [8].

До прикладу маємо дві вправи для порівняння:

1. Bitte beantworte die Fragen, nachdem du den Text gelesen hast.

Neil lebt in einer großen Stadt in Deutschland. Er hat drei Haustiere. Das sind seine Lieblingskatzen. Eine von ihnen ist rothaarig, die zweite Katze ist grau und die dritte ist weiß. Die rothaarige Katze heißt Jack. Der Name der grauen Katze ist Sam. Und der Name der weißen Katze ist Cory. Neil liebt diese Katzen von ganzem Herzen.

Fragen:

- *Lebt Neil in Deutschland?*
- *Wie viele Haustiere hat Neil?*
- *Lebt Neil in einem Dorf?*
- *Welche Farbe hat Jack?*

2. Bitte beantworte die Fragen und fülle die Tabelle aus, nachdem du den Text gelesen hast.

Neil lebt in einer großen Stadt in Deutschland. Er hat drei wunderbare Haustiere, die er von ganzem Herzen liebt. Es sind drei Katzen: Jack, Sam und Cory. Eine Katze ist rothaarig, die zweite ist grau und die dritte ist weiß. Der Name der weißen Katze ist nicht Cory. Cory ist nicht weiß und Jack ist auch nicht weiß.

Welche Farbe hat also Sam? Und wie lautet der Name der weißen Katze?

a) Fülle die Tabelle aus:

<i>Farbe der Katze</i>	<i>rothaarig</i>	<i>grau</i>	<i>weiß</i>
<i>Name der Katze</i>			
<i>Jack</i>			
<i>Sam</i>			
<i>Cory</i>			

b) Beantworte die Fragen:

- *Ist Jack weiß?*
- *Ist Jack rothaarig oder weiß?*
- *Ist Cory weiß oder grau [12]?*

На прикладі цих двох вправ, ми хочемо показати, як саме застосування проблемних ситуацій на уроках німецької мови може суттєво підвищити рівень пізнавальної активності школярів.

Порівнюючи ці дві вправи, можемо сказати, що вони обидві виступають засобом розвитку самостійності читання й змоги давати відповіді на питання згідно тексту, проте рівень інтенсивності розумової діяльності переважає в другій вправі [43].

Не менш цікавими є й *лінгвістично-пошукові* завдання. Варто зауважити, що їх застосування не таке широке в сучасних методиках, як в попередніх, але вони також є цікавими для учнів. Адже, ми розуміємо, що не можна вивчити іноземну мову без знання лексики. Тому, часто при вивченні нової лексики часто використовуються лінгвістично-пошукові завдання. Метою цих вправ є засвоєння нових форм, значень, а не лише вивчення мови й здатність говорити [8].

Дослідники зазначають, що представлення нової лексики варто здійснювати в класі й акцентувати увагу школярів на запам'ятовуванні й вживанні слів відразу на уроках, а не вдома. Таким чином, на цьому етапі учні, практично втілюються в роль лінгвістів, які аналізують, практикують, висувають припущення й нотують висновки [там само].

Варто згадати про те, що лексика представляється трьома блоками:

- 1) Інтернаціональні слова або вирази.
- 2) Слова, про значення яких можна здогадатись
- 3) Контекст, в якому використовуються нові слова

Інтернаціональними словами або виразами ми вважаємо ті, які використовуються у багатьох мовах із одним і тим самим значенням. Наприклад: *Technik, Demokratie* [4]. Інтернаціональні слова, співзвучні рідній мові й застосовуються, щоб полегшити процес вивчення нових слів й розвивати мовну інтуїцію [1].

Слова, про значення яких ми можемо здогадатися – складаються із вже знайомих нам слів або знайомих словотворчих елементів. У німецькій мові

часто такими словами є композити. Наприклад: *der Kindergarten* (*die Kinder + der Garten*), *die Muttersprache* (*die Mutter + die Sprache*), *das Badezimmer* (*baden+ das Zimmer*) [4].

Зважаючи на елементи слів, які вже відомі учням, школярі визначають приналежність слова до певної частини мови, обдумують інші варіанти й таким чином здогадуються про значення слова, опираючись на ті знання, які мають [31].

Ми, як педагоги, маємо зважати на те, що мимовільне запам'ятовування невідомого слова учнем, відбувається під час розв'язання певної вправи школярем. Цією вправою є встановлення зв'язків між словами й іншими елементами тексту, аналіз тексту, визначення ролі слова в контексті тексту. Тому вкрай важливо підходити до створення такого роду завдань із відповідальністю й добрим знанням тексту та лексики [63].

Наразі вчителі мають чимало допоміжних ресурсів для створення ефективних і цікавих уроків. Здебільшого використовуються різні методичні сайти й журнали в мережі. Ми маємо згадати й про велику кількість застосунків, які має під рукою сучасний вчитель. Такого роду активності допомагають учням краще засвоювати знання у цікавій для них формі, граючись. Більшість із цих Інтернет-застосунків спрямована на використання проблемних завдань, які є цікавими для школярів, а не представляють одноманітне вивчення за підручником. До цих застосунків ми можемо віднести: *Duolingo* [5], *Wordwall* [11], *LearningApps* [8] та інші.

Доцільно навести приклад проблемного завдання спрямованого на закріплення знань учнем з граматики, використовуючи застосунок “*Wordwall*”. Під час уроку вчитель пропонує учням виконати вправу, метою якої є правильне розташування слів у підрядному реченні (Додаток А).

Безперечно, використання сучасних технологій: інтерактивних та ілюстративних, у процесі навчання надзвичайно допомагає школярам, мотивує, тримає їх увагу й змушує мислити критично й швидко, а також допомагає учням розширити і закріпити їх знання на практиці [40].

Ми маємо зауважити, що використання проблемних ситуацій в навчанні відіграє важливу роль, а саме допомагає формувати в школярів їх власну думку, їх творче мислення. Як ми знаємо, розвиток творчого, самостійного мислення може відбуватись у процесі самостійної роботи учня в процесі навчання. Отже, для вчителів надзвичайно важливим є знання про стимуляцію пізнавальної активності учнів.

2.2 Сильні й слабкі сторони проблемного навчання на уроках німецької мови в сучасній українській школі

Наше сьогодні показує нам те, що умови вдалої й ефективної організації проблемного навчання й саме створення проблемних ситуацій є достатньо вивченою й розкритою темою. Дослідники в цій галузі наголошують на тому, що вчителі мають бути добре обізнаними й мати глибокі знання зі свого фахового предмету, не забуваючи про володіння проблемною методикою [28].

Як зазначають мовознавці, вивчення будь-якої іноземної мови має свої особливості вивчення й значною мірою відрізняється від вивчення будь-якої іншої дисципліни, адже зазвичай мова є засобом навчання, а не об'єктом. Тому не варто забувати про те, що під час вивчення іноземної мови вагому роль має розуміння [48].

Як стверджує дослідник П. Коваль, переваги проблемного навчання є очевидними. Насамперед, це стосується можливостей для розвитку в школярів спостережливості, допитливості, для активізації пізнавальної й мисленнєвої активностей учнів. Більше того, проблемне навчання формує в учнів ініціативність, рішучість, розвиває відповідальність й креативність мислення. Варто зазначити й те, що завдяки проблемному навчанню в школярів краще засвоюються знання, адже вони досягають їх за допомогою власного мислення й знаходження відповідей на проблемні завдання [27].

Як зазначає дослідниця Н. В. Бурлаченко, думку якої ми поділяємо, центральною концепцією проблемного навчання слугує проблема. Якщо ми порівнюємо проблемне навчання зі звичним нам, традиційним, ми побачимо те, що проблемне навчання все ж має більше переваг:

- розвиває логіку й творче мислення
- вчить мислити критично
- викликає емоції радості й впевненості, цим самим викликаючи інтерес в учнів й формуючи інтерес до навчання [7].

Слід наголосити на тому, що проблемне навчання передбачає довгий час для вирішення завдання. Адже під час вирішення проблемної ситуації, учень перетворюється в роль дослідника й вирішує певну творчу проблему чи завдання [1].

Слід відмітити, що ми можемо використовувати, наприклад, цікаву вправу-кейс до теми "Reise" для ознайомлення школярів із проблемним навчанням:

Ihr macht eine Reise, wisst aber nicht, welchen Ort ihr wählen sollt. Ein Freund rät euch, nach Paris zu fahren. Werdet ihr seinen Rat befolgen? Was haltet ihr von dieser Reise? Versucht, ihn davon zu überzeugen, dass er/sie falsche Meinung hat.

Ihr müsst die folgenden Wörter und Wortkombinationen verwenden:

"Ja", "Nein", "Ich weiß nicht", "Ich bin mir nicht sicher", "Er hat Recht", "Er hat gesagt, was ich sagen wollte", "Ich stimme völlig zu", "Nein, weil...". Er hat gesagt, was ich sagen wollte", "Ich stimme völlig zu", "Nein, weil...", "Ich stimme nicht zu, weil...", "Ich weiß und außerdem...", "Ihr habt Unrecht, weil..."[52].

На прикладі цієї вправи ми бачимо, що учень має постійно розмірковувати над завданням, поки не вирішить його. Таким чином у учня

формується навички, закріплюється матеріал, адже він постійно обдумує й шукає влучні слова, формується досвід використання німецької мови [56].

Як влучно стверджує дослідниця Т. П. Барановська, ще однією перевагою проблемного навчання є допомога учням досягнути більш глибоке розуміння всіх нюансів і особливостей мови. Адже, поверхнєве навчання є досить поширеною проблемою в школах. Нажаль, деколи школярі замість ґрунтовнішого розбору якоїсь теми або слова, бездумно завчають слова й розказавши їх на оцінку, відразу забувають [1].

Під час використання проблемного навчання на уроці, новий лексичний матеріал зазвичай подається в форматі реальної ситуації, а не переліком слів на аркуші, коли учні пасивно сприймають матеріал. Під час подання лексики у форматі реальної ситуації від учнів вимагається активність, питання, залучення в розмову. Всі ці дії, показують нам мотивацію, яку відчуває учень під час подання матеріалу за методикою проблемного навчання [30].

Дослідниця Н. О. Жолобова наголошувала на тому, що процес створення проблемної ситуації, на уроці іноземної мови, є досить клопітким. У сфері вивчення мов, досить важким завданням є пошук "реальної ситуації", яка б підходила для створення проблеми. Іншими словами, складність створення проблемного завдання полягає в підборі справжнього, повсякденного контенту для створення проблемної ситуації. Варто зазначити, що пошук цього матеріалу є складним й потребує часу [21].

Зважаючи на чисельні дослідження й дані, які подають дослідники, досить значною складністю, з якою часто зустрічаються вчителі німецької мови, є звичка учнів посилатись на рідну мову, порівнювати іноземну й рідну мову більше ніж це потрібно в деяких моментах. Адже це стає перешкодою проблемному навчанню, оскільки при використанні методу проблемного навчання в пріоритеті є спілкування іноземною мовою, яка вивчається. Таким чином, недотримання цього пункту може суттєво погіршувати ефективність методу, а то й цілком втратити свою особливість [53].

Дослідники наголошують, що недостатній рівень знання мови може знижати мотивацію, бажання й запал учня до виконання завдань. Такий стан може викликати в учнів розчарування, незадоволення й апатію. Вкрай важливим завданням у такій ситуації, постає підтримка й правильний підхід до групи учнів [61, с. 8].

Як ми бачимо на прикладі вищезгаданої ситуації, метод проблемного навчання вимагає до себе більше уваги й зусиль, ніж при використанні більш традиційних методів вивчення іноземної мови. Тому, зважаючи на ці пункти проблемне навчання й не є популярним, адже цей метод вимагає не тільки більшої уваги вчителя, а й високої підготовки й обізнаності в сфері педагогіки [34].

При розробці плану роботи з використанням методу проблемного навчання, перед вчителем постає важливе питання створення плану з фрагментами чи більш ґрунтовнішого й наповненого проблемними завданнями. Зрозуміло, що думки щодо цього питання різняться, адже в обох випадках присутні свої плюси й мінуси. Проте, досить популярним залишається підхід "плавного старту", при якому проблемні завдання вводяться в програму поступово зі збільшенням. Такий спосіб використання методу проблемного навчання вважають досить ефективним [59].

Дослідниця Л. С. Бучек наводить думку про те, що одним із найважливіших аспектів при використанні проблемного навчання прийнято вважати пізнавальний аспект. Потрібно пам'ятати про те, що учнів потрібно навчити, насамперед, розв'язанню проблемних завдань. Важливим є приділення часу на те, щоб пояснити учням як використовувати свої знання, як шукати і аналізувати інформацію [8].

Варто зауважити, що доцільність і значущість обговорених ідей можна як підтримати, так і оскаржити тільки після того як ми протестуємо їх і на практиці побачимо усі їх переваги та недоліки. Варто додати й те, що використання методу проблемного навчання є нелегкою задачею для вчителя. Цікаво, що нам може здатись, що метод проблемного навчання може бути не

досить ефективним у викладанні іноземних мов, проте саме людське щоденне життя є реальним джерелом для створення таких ситуацій.

2.3 Способи створення проблемних ситуацій для учнів

Проблемні завдання можуть бути різного характеру й різної тематики. Спираючись на рівень знань учнів, їх вік, інтереси, тему, яку вони вивчають вчитель має створити ефективні завдання, які будуть змушувати учнів мислити критично й в короткі терміни озвучувати відповіді на різного типу питання [50].

Як зазначає дослідниця Н. О. Жолобова, думку якої ми поділяємо, проблемні ситуації бувають різних видів:

- 1) проблемно-інформаційні, тобто ті, які базуються на різному ступені інформативності співрозмовника, коли один співрозмовник розуміє про що говорять, а інший навпаки, але хоче знати;
- 2) проблемно-спонукальні, в ході яких один співрозмовник спонукає до дії іншого;
- 3) проблемно-оцінюючі, в ході яких співрозмовника підштовхують до висловлення своєї позиції [21].

За видом інформаційно-пізнавальної суперечності прийнято виділяти такі типи проблемних ситуацій:

- розуміння учнями нестачі раніше здобутих знань для пояснення нового факту;
- необхідність застосування на практиці раніше здобутих знань;
- суперечність між теоретичним знанням вирішення та практичним, який стає неможливим при вирішенні ситуації;
- суперечність між практичним розв'язанням ситуації та відсутністю теоретичних знань в учня, про шлях цього розв'язання [42].

Тобто, щоб створити ефективне завдання, варто зважати на всі вище згадані пункти.

Не менш важливим завданням залишається представлення інформації учням. Варто зауважити, що за способом подачі проблемних ситуацій, їх поділяють на текстові і безтекстові. Тобто за текстовим способом проблемні ситуації представлені в текстах або схемах, коли учень уже осмислює інформацію. Безтекстовим способом вважається усне створення проблемної ситуації за допомогою природного явища чи допоміжного пристрою. Також, варто пам'ятати про час, який відводиться на виконання задачі [60].

Роль проблемних завдань у навчальному процесі є великою [7]. Крім того, ми маємо різноманіття типів проблемних ситуацій й знаємо про їх важливість у навчальному плані. Варто згадати про такі **способи** створення проблемних ситуацій:

- зустріч школярів із життєвими труднощами, явищами, які вимагають теоретичного пояснення;
- використання навчальних і життєвих ситуацій, при яких учень самостійно аналізує й робить висновки, які мотивують інтерес учня до теоретичного розуміння виконаних практичних завдань;
- підштовхування учнів до порівняння, зіставлення, протиставлення певних фактів, явищ і подій, при яких виникають проблемні ситуації;
- пропонування школярам дослідницьких завдань, при яких під час виконання певного завдання в учня з'являється інтерес до нових знань. Прикладами цього може бути: відвідування театрів, кінотеатрів, виставок мистецтва та інше;
- ознайомлення школярів із фактами, які не мають чіткого пояснення в історії й науці загалом, тим самим зумовивши створення наукових проблем [7].

Основною перевагою цих завдань є те, що вони стимулюють мовленнєву діяльність учнів. Відомо, що проблемні ситуації допомагають зробити процес навчання більш цікавішим і що найголовніше – керованим, оскільки сама проблемна ситуація спрямовує судження школярів у вірному напрямку пошуку змісту сказаного [46].

Створенню проблемних ситуацій передують кілька цілей:

- стимулювання розумової діяльності школярів;
- розвиток мовних навичок;
- закріплення й узагальнення лексичного й граматичного матеріалу;
- перевірка прочитаного [24].

Тобто проблемна ситуація може виступати засобом контролю розуміння матеріалу.

Важливо також розуміти, що створенню проблемних завдань передують велика робота. Ми маємо перелік пунктів, дотримуючись яких, використання проблемних ситуацій буде успішним і ефективним:

- ситуації створенні на повний курс навчання;
- вибрані ситуації подаються системно й послідовно, тим самим формуючи вміння логічно висловлювати свою думку й переходити плавно від однієї моделі до другої [28].

Варто зазначити, що головним завданням учителя при створенні проблемних завдань для учнів є врахування типових помилок учнів. Цей момент варто враховувати для того, щоб знання школярів ставали більш усвідомленими, сильними й допомагали школярам перетворювати свої неправильні уявлення на правдиві, навчили самостійності у визначенні висновків й узагальнень [62].

Варто згадати й про те, що ми можемо досягти, використовуючи проблемні ситуації на уроках німецької мови. Завдяки проблемним ситуаціям на уроках німецької мови у страших класах ми можемо:

- виявити здібності учнів і їх індивідуальні особливості;

- навчити школярів слухати один одного, поважати думки інших людей;
- навчити школярів спостереженню й аналізу, оскільки відповідей на проблемні завдання в підручниках не буде, їх треба знайти самим учням;
- змінити роль вчителя з контролера на радника [24].

Отже, способів створення проблемних завдань існує декілька, нашим завданням постає вибір оптимального способу для створення ефективної ситуації для учнів. Перед вчителем, також, стоїть задача формувати подальший розвиток творчих здібностей учнів на уроках німецької мови, зважати на їх таланти та особливості мислення, знаходження відповіді на поставлені питання.

Висновки до розділу 2

1. Використання проблемних ситуацій в навчальному процесі відіграє важливу роль, а саме допомагає формувати школярам їх власне "Я", виразити вільно свої думки й припущення. У ході вирішення проблемних завдань, учень розвиває свої індивідуальні здібності і вмикає критичне мислення.

2. Для вчителів надзвичайно важливим є знання про стимуляцію пізнавальної активності в учнів. Вчитель має враховувати всі "за" і "проти" при створенні проблемних завдань.

3. Важливим пунктом ходу уроку, який має елементи проблемного методу, має бути підбір матеріалу й застосунків, які використовуються на занятті. Вчителю варто приділяти особливу увагу формулюванню завдань, які він створює самостійно.

4. Використання методу проблемного навчання є нелегкою задачею для вчителя. Підбір актуальних завдань, вправ, матеріалів має бути добре опрацьованим і відповідати всім вимогам. Чудово брати теми, які стосуються саме німецькомовного середовища, адже таким чином в учня вибудовується

уявлення не тільки про правильність вживання граматичних конструкцій, а й про доцільність вживання того чи іншого слова залежно від ситуації.

5. Існує чимало способів створення проблемних завдань. Проте, головним завданням вчителя постає формування, знаходження й розвиток особистісних умінь і навичок учнів та їх мотивація.

Основні положення цього розділу висвітлено у публікації авторки [19].

РОЗДІЛ 3

ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ В ОНЛАЙН-НАВЧАННІ

3.1 Проблемні завдання й ситуацій на дистанційних уроках німецької мови в старшій школі

Зважаючи на обставини, в яких ми живемо останні три роки, формат навчання суттєво змінився й зараз учні можуть обирати формат отримання знань. Наразі, все більшої популярності набирає дистанційне навчання, адже це набагато зручніше й безпечніше. Не виходячи з дому в учнів є чудова можливість отримувати знання, комунікувати з однокласниками й вчителями, а у педагогів є чудова можливість створювати захоплюючі вправи, добираючи цікавий матеріал [33].

Доцільно було б згадати визначення терміну “дистанційне навчання”. *“Дистанційне навчання”* – поєднання інформаційних технологій та методик викладання, які в тандемі передбачають здобуття освітнього ступеню без фізичної присутності учня в навчальному закладі. Такий формат навчання набув своєї популярності у ХХІ столітті, а в Україні з 2004 року. Проте, онлайн навчання не припиняє удосконалюватись й шукати ще кращі можливості до сприйняття й засвоєння знань [14].

Варто згадати й про те, що школярам до вподоби онлайн-навчання, адже вони люблять все, що пов’язане з сучасними технологіями, інтернетом й ігровим форматом. Педагоги також звертають увагу на вподобання своїх учнів й щодня поліпшують свої вміння й навички в сфері роботи онлайн. В умовах дистанційного навчання, актуальним для вчителів постає питання створення ефективних, цікавих, повчальних уроків для школярів, які б утримували їх увагу. Одним із таких слугує метод проблемного навчання [26].

Дослідники підкреслюють те, що проблемне навчання набирає популярності. Цей метод широко використовується як освітній інструмент,

завдяки реальним складним проблемам й стимулюванню до застосування критичного мислення й швидкої реакції на ті чи інші події. Застосовуючи метод проблемного навчання вчитель ставить перед учнями завдання, яке вони мають проаналізувати й вирішити за певний час. У результаті цього в дітей з'являється певний досвід у вирішенні складних ситуацій в певні проміжки часу, який зменшуватиме страх у майбутньому в реальних життєвих ситуаціях [17].

Говорячи про метод проблемного навчання в дистанційному форматі, варто зазначити й про те, що сучасний навчальний процес складається з двох основних пунктів. Перший із них – *технологічна підтримка навчального процесу*, другий – *застосування непрямих контактів між учнями й вчителями*, тобто дистанційного формату. Зрозуміло, що вони тісно пов'язані між собою, без одного не буде іншого [6, с. 4].

Дослідники звертають увагу на те, що технологічна підтримка онлайн-навчання стає щороку кращою. Працівники шкіл та батьки докладають чимало зусиль, аби їх діти змогли виходити на уроки й здобувати знання. Університети, школи й культурні інститути інших країн пропонують різного типу семінари, конференції, практики для покращення знань у роботі з технікою й викладанні онлайн. Одним із найпопулярніших інститутів в Україні є "Goethe-Institut Ukraine" [6]. Інститут імені Гете щороку дає безкоштовну можливість брати участь у різних семінарах, що є надзвичайно корисно для педагогів, адже вони можуть покращити свої знання, перейняти нові методи викладання німецьких педагогів та ділитися й навчати цьому своїх учнів [17].

Варто пам'ятати й про мобільність і саморозвиток самих вчителів. Сучасні педагоги мають перелік безкоштовних Інтернет-ресурсів для здобування й поглиблення знань, можливість відвідувати різні Інтернет-заходи й семінари. Не варто забувати й про матеріали, які ми можемо як знайти у вільному доступі, так і замовити безпосередньо в Німеччині.

До найпопулярніших Інтернет-ресурсів для педагогів відносяться: *Hueber, Schubert, Deutsch Welle, Vitamin D*. Часто, вчителям пропонуються різні курси підвищення кваліфікації за кордоном, що є чудовою можливістю задля отримання нових знань та досвіду.

Отже, ми маємо завдячувати дистанційному формату навчання за можливість здобувати знання за будь-яких умов і подій, проте варто пам'ятати про певні особливості такого формату навчання. Позитивним залишається той факт, що ми маємо швидкий доступ до будь-якої інформації, а також можливість до навчання й саморозвитку, швидкої комунікації й мобільності.

3.2 Доцільність застосування проблемного навчання в онлайн-форматі

Не так давно ми дізнались про віддалений формат навчання, який зараз є найпопулярнішим. Кожен із нас пройшов етапи освоєння комп'ютерних програм, додатків для дистанційного навчання й зараз кожен може без проблем підключитися до конференції або ж вийти на відео зв'язок із будь-якого місця. Варто згадати й про те, що глобалізацією освіти задоволенні не всі. Є чимало людей, які не підтримують онлайн освіту й виступають проти, обґрунтовуючи такий формат освіти неефективним. Проте, більшість підтримують онлайн-навчання [11].

Маємо згадати також і про змішане навчання, яке також використовується досить широко. Як зазначають дослідники, *"blended learning"* або *змішане навчання* – новітня освітня технологія, завдяки якій учень може отримувати знання офлайн і онлайн. Тобто, в учня є можливість підключатися до онлайн уроків, а також відвідувати аудиторні заняття. Як влучно підкреслюють дослідники, така технологія дає можливість вибору часу, темпу й місця для ознайомлення і вивчення матеріалу [32].

Цікавим є й те, що базовими елементами змішаного навчання прийнято вважати лекції й практичні заняття, різного типу матеріали, онлайн

комунікацію, індивідуальну й групову роботу. Варто згадати й те, що модель змішаного навчання не націлена на повну відмову від класичного навчального процесу, оскільки звична нам форма навчання дає дітям більший досвід у спілкуванні з однолітками та в групах, розвиває емоційний інтелект й дає важливі соціокультурні навички [55].

Дослідники наголошують на тому, що й модель змішаного навчання має свої слабкі сторони. До них відносять:

- залежність від техніки, Інтернет-покриття;
- низький рівень володіння технікою й мережею учнями й вчителями;
- невмотивованість багатьох вчителів практикувати змішане навчання [32].

Тож, кожна модель має свої недоліки й переваги. Проте, стрімкий розвиток й обставини, які виникають, вимагають від учителів йти в ногу з часом й пристосовуватись до умов сучасності.

Зважаючи на формат навчання, завданням вчителя є створення ефективного уроку з урахуванням усіх особливостей й можливих труднощій. Ми маємо розуміти, що попередні праці дослідників були зосереджені здебільшого на аудиторному навчанні й зараз ми не маємо достатньої кількості практичних порад щодо впровадження проблемного методу на онлайн-уроки німецької мови. Проте, зважаючи на наші можливості й велику кількість матеріалів в Інтернеті, все частіше в збірниках з'являються дослідження на цю тему [49].

Також варто зазначити й про те, що формат дистанційного навчання є відносно новим та потребує більшого вивчення усіх можливих перешкод. Проте, навіть у часи пандемії і війни, викладачі знаходять креативні способи створення цікавих завдань з елементами проблемного навчання. Доречно згадати й про організацію навчання, яку досить важко скласти в онлайн-форматі, адже потрібно пристосуватися до нових реалій, а також знайти

джерела за допомогою яких ми можемо втілювати навчальні завдання й цілі, організувати групову роботу й тримати увагу учнів [20].

Дослідники стверджують, що, насамперед, увагу слід приділити плану уроку. Наприклад, одна із структур інтерактивного уроку може мати такий вигляд:

- 1) *Мотивація.*
- 2) *Представлення теми та очікуваних навчальних результатів.*
- 3) *Надання необхідної інформації.*
- 4) *Інтерактивні вправи.*
- 5) *Підбиття підсумків (рефлексів), оцінювання результатів уроку [26].*

Зважаючи на грамотно підібраний матеріал, послідовність усіх цих пунктів та їх дотримання, ми можемо реалізувати ефективний, наповнений урок, на якому учні будуть максимально задіяні в роботі.

Проте, ми маємо також пам'ятати й про те, що коли ми використовуємо метод проблемного навчання, максимальну увагу слід приділити створенню проблемних вправ, адже це є вагомим складовим цього процесу. Варто згадати й про те, що джерелами можуть слугувати ситуації з повсякденного життя, новини, публікації з інтернету, журналів чи газет, описи з книг, сюжети з телебачення чи кінематографу. Особливо цікавими завданнями будуть ті, які стосуватимуться цікавої для школярів особи чи події. Варто звертати увагу на те, що подобається учням й враховувати це при створенні завдань і вправ [20].

Звернемо увагу й на те, що до проблемного навчання входять такі напрями як дослідження випадків з життя, рольові ігри (п'єси, інсценізації та інше) та симуляції (імітації певних процесів та явищ) [17].

Отже, використання проблемних ситуацій на уроках німецької мови в старшій школі є досить популярним. Йдеться не тільки про онлайн- чи офлайн- формат, також проблемний метод ми можемо використовувати й під час змішаного навчання. Варто звернути увагу й на те, що модель змішаного й онлайн-навчання надає школярам можливість вільно будувати

графік, керувати власним навчальним процесом й нести відповідальність за свою успішність. Також цікавим є й те, що на дистанційних заняттях німецької мови у нас з'являється чудова можливість урізноманітнювати завдання, проводити ігри-симуляції, залучати в роботу різні веб-ресурси.

3.3 Онлайн-застосунки на занятті іноземної мови

Кожен із нас щодня користується різними онлайн-застосунками, які пов'язані з соціальними мережами, новинами, роботою, навчанням чи іграми. У сучасному світі ми, просто, не можемо обійтись без Інтернету, смартфона й месенджерів. Цікаво, що сучасні діти витрачають достатньо часу в мережі й було б набагато цікавіше й корисніше для них виконувати домашнє завдання, наприклад, не випускаючи телефон з рук. Варто додати й те, що сучасні вчителі теж є досить обізнаними в новітніх технологіях, адже неможливо бути сучасним вчителем і викладати виключно за підручником, не використовуючи ніяких допоміжних матеріалів. Зважаючи на реалії сьогодення, варто згадати про найпопулярніші застосунки, які ми можемо використовувати на заняттях німецької мови. До них відносяться: *Wordwall*, *LeaningApps*, *YouTube*, *Deutsche Welle*, *Goethe-Institut*, *Schubert*, *Spielkiste*, *Kahoot!*, *Duolingo*, *Chatterburg*, *Jamboard*, *Quizlet* та багато інших.

Як влучно стверджують дослідники, онлайн-додатки є засобами, що виступають цінним елементом навчання. Спеціально створені застосунки допомагають учням краще зрозуміти й засвоїти матеріал, а вчителю – підходити до підготовки уроку з креативної сторони [55].

Методисти стверджують, що онлайн-платформи, які часто використовуються на заняттях німецької мови мають велику кількість переваг, наведемо деякі з них:

- активізація діяльності школярів шляхом пробудження інтересу до предмету;

- доступ до мережі надає необмежену кількість інформації;
- учні отримують зворотній зв'язок, який інформує їх про правильність або неправильність їх дій чи відповідей [4, с. 103].

Тож, варто зазначити, що Інтернет-застосунки все ж пробуджують інтерес учнів до іноземної мови і є чудовим інструментом для створення не тільки звичайних вправ, а й проблемних завдань. Прикладом цього може бути те, що школярі вивчали нову лексику на платформі *"Quizlet"* по темі *"So wohnen die Deutschen"* (Додаток Б) для кращого розуміння культури й звичаїв німців. Маємо зауважити, що цей додаток є досить популярним серед вчителів у школах й вищих навчальних закладах, адже він є досить зручним й ефективним у використанні. Також до цієї теми було б доречним, зробити декілька проблемних завдань, щоб засвоїти й поглибити цей матеріал з учнями.

До прикладу, обраними вправами є ті, в яких учні мають переглянути цікаве відео про життя німців (Додаток В), а далі вони отримують лінк на завдання. У вправі, яку створену в застосунку *"Kahoot!"* (Додаток Г), школярі мають обрати вірну відповідь.

Варто зазначити, що платформа-конструктор *"Kahoot!"* є швидким способом створення навчальної гри на уроці німецької мови. За допомогою цієї програми у вчителя є можливість проводити інтерактивні заняття й перевіряти знання учнів за допомогою онлайн-тестування в досить швидкому форматі. Для школярів є досить цікавим процес залучення до гри. Спочатку учням потрібно перейти за посиланням, яке вони отримують завчасно, й ввести особливий код гри-тестування, а потім – своє ім'я [54].

Дослідники стверджують, що застосунок *"Kahoot!"* є зручною платформою для створення тестів, які можуть використовуватися для:

- поточного й модульного контролю знань учнів;
- самостійного навчання школярів;
- підготовки до екзаменів й контрольних робіт;

- самоконтролю;
- опитування школярів [там само].

Отже, цей застосунок є зручним й ефективним способом як опитування, так і перевірки знань учнів. Також перевагою цієї програми є те, що ми можемо використовувати її не лише для дистанційного навчання, а й для аудиторних занять, наукових гуртків, позакласних годин чи будь-яких інших заходів, де є потреба залучення учнів до обговорення.

Варто зазначити й про те, що вчителі також можуть використовувати платформу *"Jamboard"* на уроках німецької мови. Прикладом цього може слугувати проблемна вправа, в якій учні мають дати відповіді на питання стосовно теми, питання і відповіді на які не можна придумати відразу. Їх слід записати на стікерах, прикріпивши до онлайн-дошки наприклад:

- *Was würdet ihr tun, wenn der Wasserhahn in eurer Wohnung ausfällt?*
- *Was werdet ihr tun, wenn euer Nachbar, der unter euch wohnt, sich mit euch streitet?*
- *Wie erklärt man dem Vorarbeiter, wo man in einer neuen Stadt wohnt?*

Тож, ніхто не заперечує те, що використання цих усіх застосунків має здебільшого позитивний вплив на учнів, на їх розвиток і культуру. Онлайн - платформи покращують використання наочного матеріалу, що дає нам чудову можливість в цікавій формі презентувати й практикувати матеріал учням.

Доцільно згадати й те, що з допомогою онлайн-застосунків перед вчителем з'являється чимало можливостей для креативного створення завдань. Враховуючи те, що вчитель самостійно робить вправи, він може встановлювати час виконання завдань, учні можуть відразу побачити свої помилки й результат. Важливим є й те, що на онлайн-платформах ми можемо знайти й вже готові завдання, доповнити їх або ж створити власну вправу, використовуючи матеріали, які будуть доцільними. Тому такі програми ми можемо ще назвати "помічниками" педагогів [20].

Варто також зазначити й про те, що джерелом матеріалів для створення проблемних ситуацій можуть слугувати соціальні мережі. Як зазначають

дослідники, сучасний учень на 100% залучений у соціальні мережі й комп'ютерні технології, саме тому сучасний вчитель має звертати на це увагу й залучати їх в процес вивчення німецької мови в школі. Тому не варто забувати про сучасні інтереси молоді, адже ми маємо чудовий ресурс, де можемо знайти відео на різні теми, авторами яких є носії мови. Цікаво, що найбільшим джерелом слугує *YouTube i Deutsche Welle* [47].

Зазначимо, що досить цікавим завданням для школярів може бути перегляд блогу відомого німецького блогера, який розповідає про модні тенденції, життя в Німеччині, подорожі й навчання. Таким чином, діти будуть знайомитись не тільки з соціальним життям німців, їх побутом й інтересами, а й їх культурою, мовою й, звичайно ж, сленгом [20].

Варто зауважити й про чудові застосунки до яких ми маємо доступ навіть зі смартфонів й без доступу до Інтернету. Одним з таких є *Chatterburg*. Можливо цей застосунок ще не такий популярний серед наших викладачів, але він є надзвичайно ефективним, адже в ньому ми можемо знайти подкасти на різні теми й рівні. Ще однією особливістю цієї програми є те, що до кожного відео або аудіо ми отримуємо субтитри й тести впродовж усього відео. Також, цікавою є функція під'єднання до прямих ефірів, під час яких можна писати свої питання й отримувати відповідь від носіїв мови.

Отже, сучасний інтерактивний урок з елементами проблемного навчання на дистанційних уроках німецької мови в школі є ефективним, цікавим й актуальним. Зважаючи на грамотну організацію роботи вчителем, активну взаємодію з учнями, креативне подання матеріалу й його обговорення – урок слугуватиме успіху. Не варто забувати й про велику кількість онлайн-платформ, на яких ми можемо знайти або ж самостійно створити цікаві, проблемні завдання відповідно темі уроку. Важливим є й рівень підготовки вчителя, його навички в роботі з Інтернет-застосунками, його креативність й вміння організації роботи. Не варто забувати й про те, що подобається учням й за допомогою яких ресурсів навчання є найпродуктивнішим.

Варто зауважити й про численні дослідження, які вказують на високу ефективність застосування проблемного навчання на онлайн-уроках у старших класах нової української школи. Проте, варто зважати на те, що учні мають отримувати реальні проблеми, які вони здатні розв'язати самостійно, тобто відповідати їх віку й рівню розвитку.

Висновки до розділу 3

1. Дистанційний формат навчання є успішною моделлю навчального процесу, метою якого є цікава подача матеріалу, можливість широкого погляду на тему, яка вивчається, застосування різних ресурсів у роботу для ліпшого розуміння, широкий спектр допоміжних ресурсів для вчителя.

2. Слід пам'ятати про нову освітню можливість – змішане навчання. Під час змішаного навчання учні мають можливість відвідувати уроки в аудиторіях й онлайн. Такий тип навчання набуває популярності в наш час, адже така модель отримання освіти дозволяє школярам самим будувати графік навчання й самим відповідати за їх успішність. Кожна модель навчання має свої недоліки й переваги.

3. Використання проблемних ситуацій на онлайн- та офлайн- уроках з німецької мови в школі й під час змішаного навчання є популярним.

4. Під час дистанційних уроків є чудова можливість залучати в роботу різні програми, в яких вчитель може створювати проблемні ситуації, використовуючи власні матеріали або методично вірно підбирати вже готові завдання в одному з онлайн-застосунків.

5. У нас є чудова можливість урізноманітнювати уроки німецької мови, наприклад, переглядом сучасних блогів від німецькомовних авторів, обговорювати ці відео, створювати вправи й проблемні завдання на основі таких відео.

6. Існує велика кількість застосунків, які вчитель може залучати в свою роботу. Майже всі з них досить легкі у використанні й мають свої переваги,

такі як: встановлення таймеру, миттєва перевірка, озвучування й інше. Найпопулярнішими вважають: *Wordwall*, *YouTube*, *Kahoot!*, *Jamboard*, *Quizlet* тощо.

7. Головною перевагою онлайн-уроків є великий перелік можливостей, які учні можуть використовувати в будь-який час. У школярів є можливість навчатися з будь-якого куточку світу, зберігати матеріали й завжди мати їх під рукою, переглядати цікаві відео й аудіо з носіями мови, виконувати вправи на смартфоні граючи й розвивати критичне мислення.

Основні положення цього розділу висвітлено у публікації авторки [20].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті аналізу використання методу проблемного навчання на уроках німецької мови в старшій школі нами було визначено, що проблемне навчання є ефективним засобом створення завдань проблемного типу, які ефективно впливають на розвиток школярів, розвивають їх критичне мислення й дають досвід, який вони можуть використовувати в житті.

При дослідженні історії виникнення й розвитку проблемного навчання нами було встановлено, що модель проблемного навчання використовувалась в античних школах ще до нашої ери, але активні дослідження цієї теми почались вестись не так давно, що вказує на великі перспективи такого методу.

Розглядаючи проблемні завдання, слід зазначити, що значну їх частину становлять вправи, на які потрібно дати самостійно відповідь, поміркувавши, адже всі проблемні ситуації побудовані на тому, що учень ще раніше не озвучував або не робив, але вивчав й тому школяр потребує часу на те, щоб сформулювати свою відповідь. Отримані результати свідчать про те, що проблемні ситуації здатні пробуджувати креативне мислення школярів й давати їм досвід, який вони зможуть використовувати й надалі. Молоде покоління потребує більше таких завдань, які можуть бути створені не тільки в усній формі, а й за допомогою різних застосунків.

Під час підготовки кваліфікаційної роботи ми розглянули та описали різні поняття проблемних ситуацій та ознайомилися зі способами їх залучення й створення, які були відібрані методом суцільної вибірки із низки джерел наукової педагогічної літератури.

У процесі вивчення особливостей проблемного навчання на основі теоретичних джерел нами виділено найбільш значущі для нас поняття проблемного навчання й проблемної ситуації, визначено їх ознаки, властивості та функції, описано та класифіковано відібрано матеріал дослідження.

У ході дослідження здійснено детальний опис способів залучення проблемних ситуацій в навчальний процес. Слід зазначити, що існує перелік

способів, із який вчитель може самостійно обрати найдоречніший, який допоможе розкрити всі цілі уроку. Також нами досліджено ефективність використання проблемних ситуацій в онлайн- і офлайн- навчанні експериментально.

Нами детально описано достатню кількість методів проблемного навчання, з яких ми можемо обирати. Кожен із запропонованих дослідниками методів має свої особливості й ефективність. Розглядаючи кожен із методів нами було зауважено, що дослідники пропонують нам все новіші методи, зважаючи на стрімкий розвиток науки й суспільства. Отримані результати свідчать про те, що ми можемо поєднувати між собою методи проблемного навчання й класичного навчання. Такі комбінації дають змогу створити цікавий і ґрунтовний урок для дітей.

Опрацювавши теоретичні джерела та ознайомившись із практичною складовою створення завдань проблемного типу, нами було визначено особливості використання проблемного методу на дистанційних заняттях, наведено низку прикладів застосунків й роботи з ними, які допомагають вчителям створювати незвичайні вправи, а учням краще засвоювати й відпрацьовувати матеріал.

Отримані результати аналізу застосування проблемних ситуацій на уроках німецької мови в школі можуть бути застосовані для подальших досліджень, особливостей використання методу проблемного навчання у різних аспектах – соціокультурному, психолінгвістичному, когнітивному, а також застосовуватись при вивченні дисциплін – педагогіки, методики навчання.

Перспективою у подальших дослідженнях вбачаємо вивчення особливостей використання проблемних завдань на уроках німецької мови в школах та вищих навчальних закладах, із виокремленням подальших ключових моментів й особливостей, які здатні реалізовуватись під час виконання методичних вправ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановська Т. П. *Проблемно-орієнтоване навчання у викладанні англійської мови як іноземної* : навч. посіб. Вінниця, 2017. 164 с.
2. Безлюдний Р. О. Специфіка викладання іноземним мов у немовних вузах. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/20095/1/58.pdf> (дата звернення 12.02.2022)
3. Березнева І. М. *Засоби організації проблемно-орієнтованого навчання на заняттях англійської мови у вищих військових навчальних закладах*. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2019. С. 62–66.
4. Білоусова Л. І. Електронні дидактичні ресурси у сучасній системі засобів навчання. *Гуманітарні науки*. 2012. № 3 (23). С. 100–106.
5. Борисова И., Самкова И. Кооперативное обучение как форма индивидуализации образовательного процесса. *Поиск: научно-методический журнал*. 2017. №1(57). С. 49–53.
6. Бублик В. В. Шляхами дистанційної освіти та електронного навчання. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14639/Bublyk_Shliakhamy_dystantsiinoi_osvity_ta_elektronnoho_navchannia.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 19.09.2022).
7. Бурлаченко Н. В. *Проблемна технологія під час навчання мови: переваги і труднощі*. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. С. 139 – 141.
8. Бучек Л. С. *Активізація розумової та пізнавальної діяльності шляхом впровадження в навчальний процес інноваційних технологій*. Львів : Львівський державний університет, 2015. С. 4.
9. Бучко М. Комунікативні ситуації на уроках німецької мови у 8 класі. *Матеріали X міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Сучасна гуманітаристика"*. 2018. С. 221-223.
10. Волкова Н. П. *Педагогіка: підручник*. Київ : Видавничий центр "Академія", 2003. 576 с.

11. Глобалізація освіти: вибачити, зрозуміти, використовувати. URL: [Онлайн навчання - які плюси і мінуси у дистанційного навчання \(zn.ua\)](#) (дата звернення 01.10.2022).

12. Гринюкова Р. А. *Комунікативні завдання та ігри на уроці німецької мови: навчально-методичний посібник*. Кропивницький: КЗ "КОІППО імені Василя Сухомлинського", 2021. 48 с.

13. Гуменюк Я. О. Етапи навчання дискусії на основі німецькомовних автентичних текстів. *Філологічні витоки: Матеріали III Всеукраїнської заочної студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної іноземної філології» (17 квітня 2015 р.)*. Рівне: РДГУ, 2015. С. 326-330.

14. Дистанційне навчання. URL: [Дистанційне навчання — Вікіпедія \(wikipedia.org\)](#) (дата звернення 07.09.2022).

15. Дмитренко Н. Є. Застосування проблемних ситуацій для формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх вчителів на заняттях англійської мови. *Іноземні мови*. 2017. №3. С. 23–29.

16. Дмитренко Н. Є. *Застосування проблемно-орієнтованого навчання на заняттях з іноземної мови у вищому навчальному закладі*. Київ : Планер, 2016. 375 с.

17. Дьоміна І. Як і коли застосовувати проблемне навчання (Problem-Based Learning). URL: <https://nus.org.ua/view/yak-i-koly-zastosovuvaty-problemne-navchannya-problem-based-learning/> (дата звернення 10.05.2022).

18. Дяків О., Чайківська О., Ільчишин У. Кооперативне навчання: колективна відповідальність – індивідуальна звітність. Особливості використання методів кооперативного навчання у шкільній практиці. *Учитель початкової школи*. 2019. №2. С. 17–18

19. Дяченко Н. Ю. Види й функції проблемних ситуацій як засобу розвитку іноземної комунікативної компетенції в учнів. *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених "Родзинка –*

2022” : зб. матеріалів XXIV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2022. С. 1018–1020.

20. Дяченко Н. Ю. Проблемні ситуації на онлайн уроках німецької мови в старших класах. *Проблеми та перспективи розвитку української науки: матеріали ХСІХ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 14 жовтня 2022 р.* Чернівці, 2022. С. 51–54.

21. Жолобова Н. О. *Методика та технологія : види та умови створення проблемних ситуацій на уроці іноземної мови.* Київ, 2014. С. 10.

22. Залевська К. Проблемне навчання та способи розв’язання проблемних ситуацій. *Формування особистості в освітньо-виховному середовищі навчального закладу : проблеми і пошуки* : зб. наукових праць / ред. Н. М. Мирончук. Житомир, 2014. С. 66-69.

23. Зевченко Т. Проблемні ситуації як один із дієвих засобів підвищення ефективності занять з іноземної. URL:<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/9825/1/ZD-III-2018.pdf> (дата звернення 28.04.2022).

24. Зеленський М. Використання проблемних ситуацій на уроках англійської мови. *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства* : збірн. наук. праць / ред. В.В. Павленко. Житомир : ФОП Левковець Н. М., 2018. С. 76-86.

25. Карамач О. Ю. Методика формування соціокультурної компетенції учнів середнього шкільного віку в процесі навчання усного німецького спілкування. *Філологічні витоки: Матеріали II Всеукраїнської заочної студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної іноземної філології» (22 квітня 2014 р.)*. Рівне: РДГУ, 2014. С. 430-435.

26. Кійко С. В. Інтерактивні методи навчання іноземної мови учнів старших класів. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-2\(2\)](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-2(2)). (дата звернення 10.10.2022).

27. Коваль П. Проблемне навчання як складова сучасних освітніх технологій в загальноосвітній школі. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/>.

28. Кулецька Т. Ю. Використання проблемних ситуацій на уроках англійської мови в початкових класах. *Український електронний психолого-педагогічний ресурс «Вісник педагогіки і психології» (Електронний збірник наукових праць)*. 2016. Випуск №18. URL: [Кулецька Т.Ю. Використання проблемних ситуацій на уроках англійської мови в початкових класах — PSYH.KIEV.UA -- Вісник психології і соціальної педагогіки](#) (дата звернення 12.07.2022).

29. Литвиненко В. Нетрадиційний урок іноземної мови. *«Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції 9 квітня 2020 р.* Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 200-201.

30. Махмутов М.І. *Організація проблемного навчання в школі*. Москва: Педагогіка, 1977. 496 с.

31. Надольська Ю. Розвиток творчих компетентностей студентів на заняттях з німецької мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. №43. С. 164–171.

32. Новік Л. П. Використання елементів змішаного навчання вчителями німецької мови. URL: https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2018/03/2018_03_29_4_Novik.pdf (дата звернення 27.07.2022).

33. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с.

34. Освітній процес та його види. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14476> (дата звернення 19.04.2022).

35. Павленко В. В. *Проблемне навчання: становлення, сутність, перспективи*. Київ : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2013. С. 126–134.

36. Павленко В.В. *Методи проблемного навчання*. Нові технології навчання: наук.-пед. зб. Київ, 2014. №81. С. 75-79.

37. Павленко В.В. *Проблемні ситуації: поняття і типи*. Нові технології навчання: Збірник наукових праць. Київ, 2014. №83. С. 196-202.
38. Петрова А. *Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі*. Вінниця : Нілан ЛТД, 2016. С. 117–119.
39. Пометун О. *Сучасний урок. Інтерактивні методи навчання : навч. посіб.* Київ : А. С. К., 2014. 192 с
40. Пономарьов О. І. *Модернізація процесу викладання іноземної мови професійного спрямування*. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти. 2011. С. 97–105.
41. Проблемні ситуації як основа проблемного навчання. URL: https://stud.com.ua/76539/psihologiya/problemni_situatsiyi_osnova_problemnogo_navchannya (дата звернення 26.03.2022).
42. Проблемно-розвиваюче навчання. URL: <http://oldrussian.ru/lekcyia-6-tema-problemno-rozvivayuche-navchannya-temapredmet-zavdannya-pedagogki.html> (дата звернення 04.03.2022).
43. Ратушна О. *Формування комунікативної компетентності в учнів на уроках німецької мови*. Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. Слов'янськ : СДПУ, 2011. Вип. LV.- Ч. III. 313 с.
44. Редько В. *Комунікативно-діяльнісна, культурологічна і професійно-орієнтована парадигма змісту іноземної освіти старшокласників*. Київ, 2014. С. 22–23.
45. Ромашкіна Г. І. *Шляхи створення проблемних ситуацій на уроці іноземної мови*. Умань : Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини, 2015. С. 18–19.
46. *Словник базових понять з курсу «Педагогіка»*: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2011. 104 с.
47. Соломаха А. В. *Передумови використання соціальних мереж як інструменту навчання іноземних мов студентів нефілологічних спеціальностей*. *Теорія і методика професійної освіти*. 2021. №42. С. 173–177

48. Субіна Н. М. Діяльнісний підхід у формуванні комунікативної компетентності школярів на уроках німецької мови. URL: https://imso.zippo.net.ua/wp-content/uploads/2018/03/2018_03_29_5_Subina.pdf (дата звернення 20.01.2022).

49. Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва. URL: <https://www.openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/125> (дата звернення 04.08.2022).

50. Хемій А. Індивідуалізація проблемних ситуацій у навчальному процесі вивчення німецької мови на факультеті іноземних мов. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19129/1/40_Khemii.pdf (дата звернення 19.04.2022).

51. Холодна М.О. Завдання інтелектуального виховання учнів в умовах сучасної школи. URL: http://fp.nsk.fio.ru/works/022/mpi/psihol_2_2.htm (дата звернення 17.05.2022).

52. Чепіль М. М. *Педагогічні технології* : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2014. 224 с.

53. Черниш В. В. *Засоби формування іншомовної комунікативної компетенції у діалогічному мовленні* / Іноземні мови. 2011. № 3. С. 15 – 22.

54. Шандра Р. Використання платформи «Kahoot!» для дистанційного навчання. URL: https://osvita.ua/vnz/high_school/73080/ (дата звернення 02.10.2022)

55. Шинкарюк І. Онлайн-платформи як засіб кооперативного навчання учнів середньої школи на уроках німецької мови. URL: [Наша-Всеукр-2022.pdf \(kpn.edu.ua\)](#) (дата звернення 23.07.2022).

56. Яненко Ю. П. *Розвиток критичного мислення та реалізація діяльнісного підходу до навчання німецької мови як неодмінна умова забезпечення мовної освіти НУШ. Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід* : збірник

наукових праць / за заг. редакцією В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун.
Житомир: ФО-П "Н.М. Левковець", 2019. С. 111-118.

57. Block D. *Second Language Identities*. London, Continuum, 2015. 16 p.

58. Budas I. Assessment of Foreign Language Proficiency in Problembased Learning. *European Humanities Studies: State and Society*. 2016. 30 p.

59. Krain M. The Effects of Case-based Approaches on Student Knowledge, Attitudes, and Engagement. *Journal on Excellence in College Teaching*, 2016. P. 131–153.

60. Papen, Manuela von. "Baradaranossadat, Anna-Katharina: Jugendsprache im Deutschunterricht. Erscheinungsweisen im Schulalltag und Perspektiven für den Unterricht". *Informationen Deutsch als Fremdsprache*. №41(23), 2014, P. 144-146.

61. Randall M. Memory, Psychology, and Second Language Learning. Amsterdam: *John Benjamins Publishing Company*, 2014. P. 5–8

62. Roberts David. Post-truth politics. URL: <https://grist.org/article/2010-03-30/post-truth-politics/> (дата звернення 12.06.2022).

63. Weegar M. *Comparison of Two Theories of Learning : Behaviourism and Constructivism as Applied to Face-to-face and Online Learning*. University of Minnesota, 2014. 57 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Chatterburg. URL: <https://chatterbug.com/en/> (дата звернення 28.10.2022).
2. Deutsch Lehren Lernen: Aufgaben, Übungen, Interaktion / Funk H., Kuhn C., Skiba D., Spaniel-Weise D., Wicke R. E. München, 2014. 118 S.
3. Deutsche Welle. URL: <https://www.dw.com/de/themen/s-9077> (дата звернення 13.09.2022).
4. Duden Wörterbuch. URL: <https://www.duden.de/woerterbuch> (дата звернення 25.07.2022).
5. Duolingo. URL: <https://uk.duolingo.com>. (дата звернення 13.09.2022).
6. Goethe-Institut. URL: <https://www.goethe.de/ins/ua/uk/index.html> (дата звернення 13.09.2022).
7. Kahoot!. URL: <https://kahoot.com/> (дата звернення 13.09.2022).
8. LearningApps. URL: <https://learningapps.org/> (дата звернення 13.09.2022).
9. Quizlet. URL: <https://quizlet.com/uk> (дата звернення 13.09.2022).
10. Schubert-Verlag. URL: <https://www.schubert-verlag.de/aufgaben/index.htm> (дата звернення 30.10.2022).
11. Wordwall. URL: <https://wordwall.net/uk/community/deutsch> (дата звернення 13.09.2022).
12. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/> (дата звернення 13.09.2022).

ДОДАТОК А

Die richtige Reihenfolge

Weil-Sätze

viel hat er Weil A

Ziehe die Wörter an die richtige Stelle, damit der Satz einen Sinn ergibt.

0:13 ✓ 0

Party am er hat macht, Paul

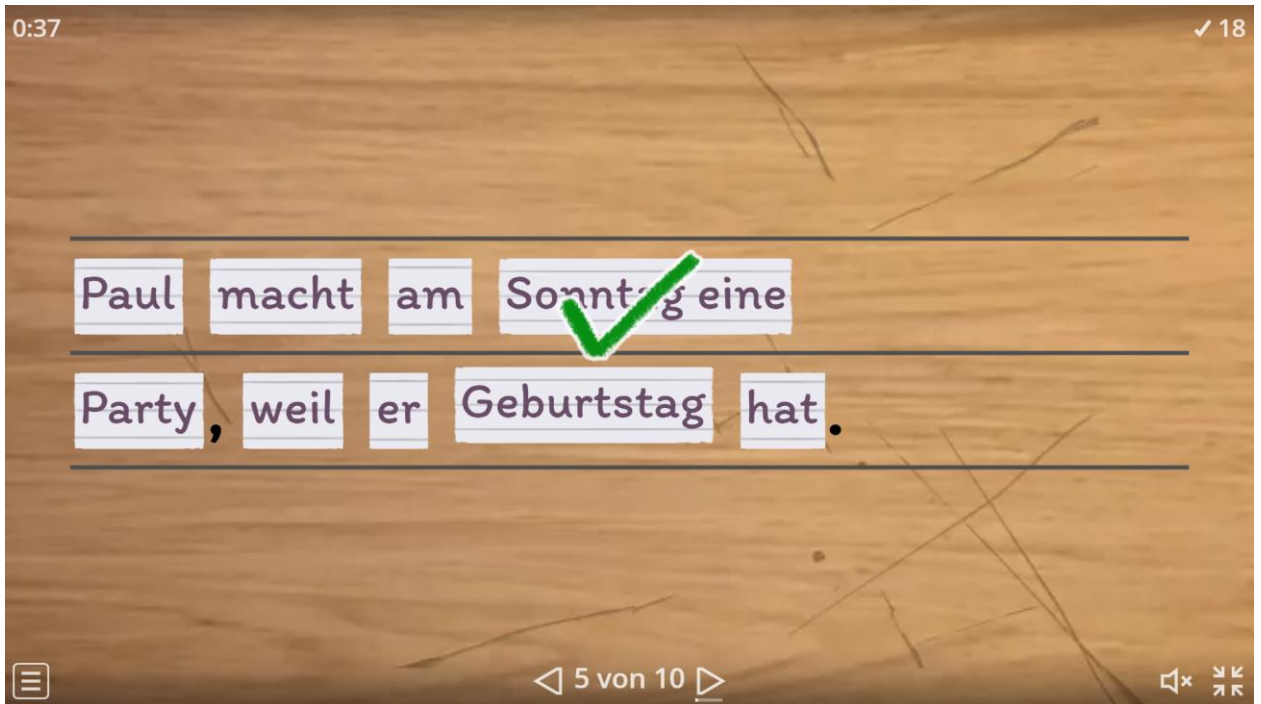
Geburtstag weil Sonntag eine.

☰ ◀ 5 von 10 ▶ 🔊 🗑️

0:37 ✓ 18

Paul macht am Sonntag eine
Party, weil er Geburtstag hat.

5 von 10

GESCHAFFT!

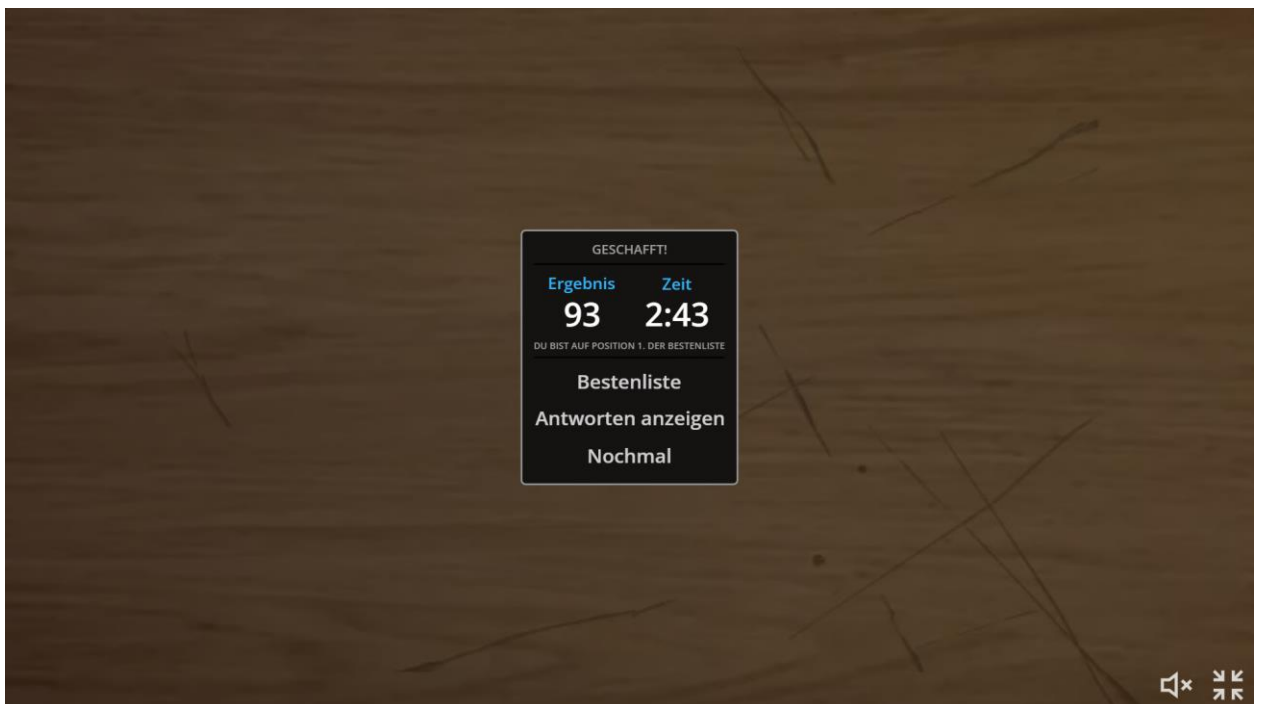
Ergebnis	Zeit
93	2:43

DU BIST AUF POSITION 1. DER BESTENLISTE

Bestenliste

Antworten anzeigen

Nochmal

ДОДАТОК Б

Термін ↻

der Haushalt

< >

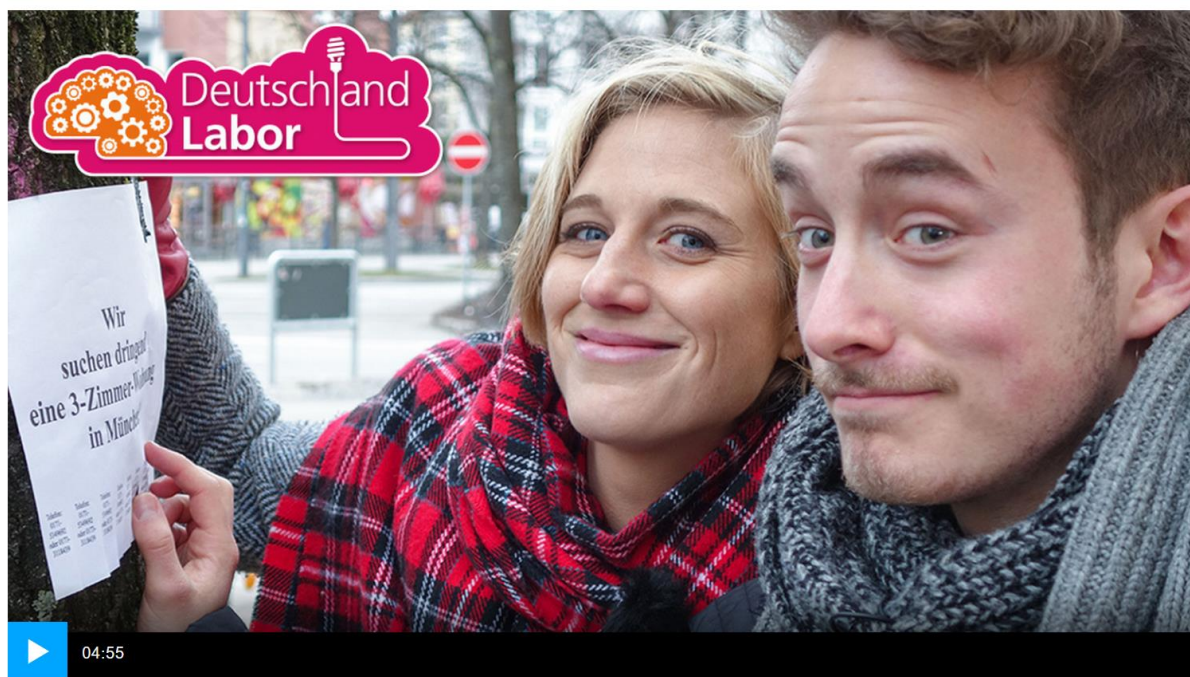
Визначення

домашнє господарство,
бюджет

< >

ДОДАТОК В

ДОДАТОК Г

In welchem Raum waschen die Deutschen?

18

8
Answers

▲ das Bad

◆ das Wohnzimmer

● der Küche

■ die Küche

Exit preview < 1 of 1 >

In welchem Raum waschen die Deutschen?

0

22
Answers

▲ das Bad ✓

◆ das Wohnzimmer ✗

● der Küche

■ die Küche ✓

Exit preview < 1 of 1 >